

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини
Волошиної Кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «**Розвиток мовлення учнів початкової
школи засобами інтерактивних технологій на
уроках української мови**»

Студентки 2 курсу МППЗ групи
Освітньої програми:
Початкова освіта. Дошкільна освіта
Спеціальності 013 Початкова освіта
Ступеня вищої освіти магістр
Лучко Людмили Миколаївни

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
старший викладач Франчук Н. Л.

Розширена шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
1.1. Інтерактивні технології: дефінітивний аналіз	8
1.2. Класифікація сучасних інтерактивних технологій.....	18
1.3. Основні підходи та принципи в організації інтерактивного навчання молодших школярів	25
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	
2.1. Сучасний стан розвитку мовлення молодших школярів засобами інтерактивних технологій.....	33
2.2. Педагогічні умови використання інтерактивних технологій на уроках української мови в початковій школі.....	53
2.3. Огляд творчого досвіду вчителів початкових класів щодо використання інтерактивних технологій на уроках української мови у початковій школі.....	58
2.4. Організація, хід і результати експериментальної роботи з розвитку мовлення молодших школярів засобами інтерактивних технологій ...	70
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Актуальність дослідження. Формування мовленнєвої культури дітей зумовлено положеннями сучасних концепцій модернізації освіти в Україні щодо забезпечення гармонійного розвитку особистості. Від вільного володіння мовленням, значною мірою залежить загальний розвиток дитини, формування її світогляду, вміння налагоджувати стосунки з іншими людьми, самореалізація в суспільстві. У зв'язку з цим, зростає роль досліджень, спрямованих на пошук шляхів оптимізації процесу формування мовленнєвих умінь молодших школярів.

У процесі реформування сучасної початкової школи відбувається оновлення її змісту відповідно до нового Державного стандарту початкової освіти, Концепції «Нова українська школа» та переорієнтація процесу навчання на формування компетентностей. Важливими компетентностями, які, насамперед, формуються на уроках української мови є вільне володіння державною мовою, можливість спілкуватися рідною мовою, що передбачає вміння усно висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях життя.

Відповідно до Закону України «Про освіту» (2017 р.), Державної національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті, Концепції Нової української школи (2016 р.), Державного стандарту початкової освіти (2021 р.), необхідно здійснити кардинальний перехід від традиційного інформаційно-пояснювального навчання, зорієнтованого на передачу готових знань, до особистісно-орієнтованого, із використанням інтерактивних технологій, спрямованого не тільки на засвоєння знань, а й на способи освітньої діяльності, розвиток творчої, компетентної у всіх сферах життя особистості, здатної до активної комунікативної діяльності.

Саме інтерактивні технології найкраще розвивають навички спілкування, вміння висловлюватись, критично мислити, переконувати, вести дискусію, сприяють активному, ґрунтовному аналізу та обговоренню матеріалу з метою його осмислення, закріплення та засвоєння, стимулюють допитливість, вчать дітей мислити, розмірковувати, доводити та аргументувати свою думку. Крім того, використання інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі Нової української школи є визначною ланкою для оптимізації процесу навчання, вони допомагають налагодити стосунки між вчителем і учнем, учнем та однолітками.

Дослідженню проблеми особливостей формування мовленнєвих умінь присвятили свої праці В. Бадер, А. Богущ, М. Вашуленко, Л. Величко, Н. Гавриш, Т. Коршун, Т. Ладиженська, Л. Мацько, Л. Скуратівський, О. Хорошковська й інші. Різні підходи до проблеми розвитку мовлення молодших школярів запропоновано в дослідженнях Л. Варзацької, М. Вашуленка, С. Дорошенка, М. Жинкіна, М. Наумчук, К. Пономарьової, О. Савченко й інших науковців.

Проблемою використання інтерактивних технологій в освітньому процесі початкової школи займаються багато дослідників: Г. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайня, М. Малигіної, В. Мельник, Т. Пироженко, О. Пометун, Г. Сиротенко.

Проблемою впровадження інтерактивних технологій навчання в початковій школі займаються О. Біда, Л. Годкевич, О. Кравчук, В. Кричевський, Г. Коберник, В. Паламарчук, Л. Попова, Г. Селевко, С. Сисоєва, М. Скрипник, В. Раєвський та ін.

Аналіз науково-методичної літератури, вивчення закордонного і вітчизняного досвіду, освітньої практики засвідчує брак досліджень місця інтерактивних технологій у процесі розвитку мовлення учнів початкової школи на уроках української мови.

Таким чином, актуальність проблеми та недостатнє висвітлення її в науково-педагогічній літературі і зумовило вибір теми роботи: **«Розвиток**

мовлення учнів початкової школи засобами інтерактивних технологій на уроках української мови».

Об'єкт дослідження – процес розвитку мовлення молодших школярів на уроках української мови.

Предмет дослідження – використання інтерактивних технологій навчання в процесі розвитку мовлення молодших школярів на уроках української мови.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання інтерактивних технологій на уроках української мови для розвитку мовлення молодших школярів.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань дослідження:**

1. Здійснити дефінітивний аналіз основних понять дослідження.
2. Охарактеризувати класифікацію сучасних інтерактивних технологій та визначити основні підходи та принципи в організації інтерактивного навчання молодших школярів.
3. Виокремити педагогічні умови використання інтерактивних технологій на уроках української мови в початковій школі.
4. Вивчити й узагальнити педагогічний досвід вчителів початкових класів щодо використання інтерактивних технологій на уроках української мови у початковій школі.
5. Здійснити експериментальне дослідження щодо ефективності інтерактивних технологій в процесі розвитку мовлення молодших школярів.

У ході роботи було використано такі **методи дослідження:** *теоретичні* – аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми розвитку мовлення молодших школярів; моделювання засобів та прийомів впровадження інтерактивних технологій у процес розвитку мовлення молодших школярів; класифікація та узагальнення; *емпіричні* – спостереження за освітнім процесом, бесіди з учнями та вчителями, педагогічний експеримент

(констатувальний, формувальний та контрольний етапи); *статистичні* – кількісний та якісний аналізи даних при експериментальному дослідженні.

Наукова новизна: визначено критерії, показники, рівні розвитку мовлення молодших школярів засобами інтерактивних технологій та описано їх діагностику; виділено та експериментально перевірено педагогічні умови використання інтерактивних технологій у процесі розвитку мовлення молодших школярів.

Практичне значення дослідження. Охарактеризовані методи, засоби та прийоми впровадження інтерактивних технологій у процес розвитку мовлення молодших школярів можуть бути використані у практиці роботи вихователів закладів дошкільної освіти, освітньому процесі початкової школи, педагогічних коледжів та закладів вищої освіти, у післядипломній підготовці та перепідготовці педагогічних кадрів.

База дослідження: комунальний заклад «Вінницький ліцей № 22», 2-А та 2-Б класи.

Апробація основних положень дослідження відбувалась у процесі експериментальної роботи в школі, шляхом участі в науково-практичних конференціях:

– VIII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти», 26-27 березня 2024 р. Вінниця.

– I Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти», (18 квітня 2024 р. м. Вінниця)

За матеріалами дослідження опубліковано статті:

1. Лучко Людмила. «Основні підходи та принципи в організації інтерактивного навчання молодших школярів у початковій школі». *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції* (Вінниця, ВДПУ

імені Михайла Грушевського, 26-27 березня 2024 р.) Вінниця, 2024. Вип. 13. с. 87-89.

2. Лучко Людмила. «Особливості використання інтерактивних методів навчання на уроках української мови в початковій школі». *Наукові перспективи та методичні інновації в розвитку початкової освіти: збірник матеріалів I Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції* (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Грушевського, 18 квітня 2024 р.). Вінниця, 2024. Вип. 1. с. 374-378.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьоненко А. Р. Розвиток мовленнєвої діяльності молодших школярів. *Проблеми і перспективи розвитку освіти XXI ст.* 2021. № 2. С. 13–14.
2. Аксьонова І. О., Домрачева І. Р. Основи мовленнєвої діяльності: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. 101 с.
3. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
4. Бондаренко В. В. Цілеспрямоване використання в урочній та позаурочній діяльності інтерактивних технологій. *Калейдоскоп: збірник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.* Умань: Візаві, 2018. № 10. С. 10–22.
5. Боряк О. Теорія і практика формування мовленнєвої діяльності дітей молодшого шкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2019. № 8 (92). С. 378–389.
6. Брушневська І. М., Рябцун Ю. В. Комунікативний компонент мовленнєвої діяльності у дітей: діагностичний комплекс. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2020. 124 с.
7. Інноваційні технології навчання в початковій школі (на прикладі технології інтерактивного навчання). *Інноваційні технології в науці та освіті.* 2018. № 2. С. 149–152.
8. Васильєва Н. Застосування інтерактивних методів навчання на уроках предметів гуманітарного циклу. *Управління школою.* 2015. № 34. С. 18–22.
9. Васьківська Г. Формування комунікативної компетенції особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Теорія навчання.* 2016. С. 33–38.

10. Вашуленко М. С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ: Освіта, 2019. 192 с.
11. Вікторенко І. Л. Інноваційні технології навчання молодших школярів у контексті реформи початкової освіти. *Молодий вчений*. 2017. № 9. С. 8–13.
12. Гамаюн С. А. Формування мовленнєвої компетентності на уроках розвитку зв'язного мовлення. *Початкове навчання та виховання*. 2011. № 16. С. 34–42.
13. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
14. Горват М. В. Інтерактивне навчання як педагогічна технологія. *Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі*. 2016. № 7. С. 57–58.
15. Горошкіна О. М. Компетентнісний вимір навчання української мови в НУШ. *Молодий вчений*. 2022. № 2. С. 6–11.
16. Горошкіна О. М. Особливості використання інтерактивних методів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 3. С. 7–10.
17. Гринюк С. В. Інтерактивні технології як засіб навчання в закладах освіти. *Сучасна наука та освіта Волині*. 2018. № 2. С. 335–338.
18. Губенко Л. Д. Інтерактивні методи навчання в початковій школі. *Початкова школа*. 2016. № 3. С. 15–16.
19. Денисенко А. Інтерактивні методи навчання учнів сучасної початкової школи. Науковий простір студента: пошуки і знахідки: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції: збірник тез. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. С. 113–118.
20. Державний стандарт початкової освіти: затверджений Постановою Кабінету Міністрів України, від 21 лютого 2018 р. № 87. Режим доступу:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 10.01.2024).

21. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2015. 304 с.

22. Дівакова І. І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах. Тернопіль: Мандрівець, 2018. 180 с.

23. Дошковський П. Інтерактивне навчання. *Початкова школа*. 2019. № 44. С. 1–33.

24. Дубасенюк О. А., Вознюк О. В. Формування комунікативної компетентності учителів початкової школи засобами інтерактивних технологій. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2021. № 60. С. 211–222.

25. Іванова Т. Г. Педагогічні особливості введення нетрадиційних методик розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів. *Інноваційна педагогіка*. 2018. № 6. С. 34–39.

26. Калмикова Л. О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний і лінгвістичний виміри: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. 448 с.

27. Кірик М. К. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти. Львів: Світ, 2019. 136 с.

28. Коберник Г. І. Використання інноваційних технологій в початковій школі НУШ. *Молодий вчений*. 2018. № 7. С. 21–29.

29. Ковальова Т. Тлумачний словник української мови. Харків: Фоліо, 2018. 254 с.

30. Ковтун О. В. Мовленнєва діяльність як категорія лінгводидактики. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного

університету ім. К. Д. Ушинського (зб. наук. праць). Одеса. 2016. № 1–2. С. 103–112.

31. Колодич О. Б. Сучасні підходи до вивчення мовленнєвої діяльності. *Педагогіка і психологія*. 2016. № 4. С. 17–20.

32. Комарівська Н. Формування культури мовленнєвої поведінки молодших школярів на уроках рідної мови. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. *Педагогіка і психологія*. 2015. № 43. С. 43–46.

33. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами. *Початкова школа*. 2017. № 1. С. 10–13.

34. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці. Київ : Абрис, 2014. 210 с.

35. Концепція Нової української школи. Режим доступу : https://www.pedrada.com.ua/files/articles/301/Nova_ukrainska_shkola_Koncepcija_2016_Pedrada.pdf (Дата звернення: 28.12.2023).

36. Костів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ, 2018. 202 с.

37. Кутуза О. М. Використання інтерактивних методів навчання з метою формування обдарованої, творчо розвиненої, соціально компетентної особистості. *Наука і освіта*. 2019. № 6. С. 34–39.

38. Лапшина І. М. Специфіка формування мовної особистості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця, 2015. № 4. С. 194–198.

39. Ласкевич О., Остапйовська І. Інтерактивні технології у початковій школі. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. № 3 (6). С. 48–53.

40. Левицька Л. В. Впровадження інтерактивних технологій на уроках української мови та літератури: методичний посібник. Вінниця: Знання, 2015. 112 с.

41. Леонова Н. Мовно-комунікативна вправність учнів у вимірі компетентісно орієнтованого навчання. Вивчаємо українську мову та літературу. *Проблеми і перспективи розвитку освіти XXI ст.* 2021. № 1. С. 2–7.

42. Мозуль І. Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес початкової школи. *Освіта.* 2016. № 7. С. 258–260.

43. Новиченко О. З досвіду використання інтерактивних технологій. *Початкова освіта.* 2017. № 41. С. 4–15.

44. Окуневич Т. Формування комунікативної компетентності учнів засобами рідної мови. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. *Педагогічні науки.* 2016. № 2 (53). С. 123–127.

45. Осадча В. О. Формування комунікативної компетентності учнів початкових класів в інтерактивному контексті. Сучасні філологічні дослідження. Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2020. С. 175–180.

46. Петренко Н. С. Роль інтерактивних ігор у розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. *Педагогічні технології в освіті.* 2019. № 2. С. 45–56.

47. Подлевська Н. В., Ранюк О. П. Сучасні технології в навчанні української мови у Новій українській школі. *Педагогічні науки.* 2022. № 206. С. 265–270.

48. Подплітьона І. М. Педагогічні умови використання інтерактивних технологій в початковій школі. Херсон: ХДУ, 2020. 64 с.

49. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.

50. Савченко О. Упровадження компетентісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми. *Рідна школа.* 2016. № 4. С. 12–16.

51. Садівник Т., Турко О. Інноваційні засоби формування комунікативної компетентності учнів початкової школи. *Інноваційна педагогіка*. 2018. № 8. С. 7–9.

52. Саєнко Ю., Фефілова Т. Використання сучасних інноваційних технологій у початковій школі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. № 16. С. 274–281.

53. Сидоренко В. Технологія кооперативного навчання в процесі формування комунікативної компетентності. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 8. С. 8–15.

54. Сова О. Компетентнісний підхід та його реалізація в навчанні української мови і літератури. *Педагогічний пошук*. 2022. № 3. С. 52–54.

55. Стахова Л. Л., Скляр М. Г. Інтерактивні технології як спосіб ефективного засвоєння навчального матеріалу. *Молодий вчений*. 2016. № 8. С. 61–64.

56. Столяр З. В. Психолого-педагогічні засади початкового навчання української мови в умовах НУШ. Лексико-граматична система української мови в комунікативному вимірі: збірник матеріалів Міжнародної наукової інтернет-конференції. Остріг: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020. С. 42–43.

57. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272. 123 с.

58. Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р. Б. Шияна. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272. 68 с.

59. Фенцик О. М. Особливості формування комунікативної компетентності молодших школярів. *Лінгводидактичні студії*. 2016. № 3. С. 52–55.

60. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ: Академія, 2015. 528 с.

61. Хома Т. В. Поняття «мови», «мовлення» та «культури мовлення». *Педагогіка, соціальна робота*. 2017. № 20. С. 173–175.
62. Цюняк О. П., Довбенко С. Ю. Педагогічна інноватика: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2019. 190 с.
63. Чабайховська М. І. Педагогічні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мальва-ОСО, 2015. 188 с.
64. Чос С. Нестандартні форми розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів НУШ. *Молодий вчений*. 2021. № 9. С. 24–27.
65. Чупріна О. В. Методи розвитку зв'язного мовлення на уроках української мови та літературного читання в початковій школі. Науковий вісник Мукачівського державного університету. *Педагогіка та психологія*. 2018. № 2 (8). С. 170–173.
66. Юрченко В. І. Формування в учнів комунікативної компетентності – важливе завдання початкової школи. *Імідж сучасного педагога*. 2018. № 4. С. 59–62.
67. Ящук О. М. Використання інтерактивних технологій навчання в початковій школі. *Молодий вчений*. 2016. № 7. С. 45–49.